

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเอง
ด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม

The Development of Integrated Learning Activities on Self Care by Herb Local
Wisdom for Grade 4–6 Students at Ban Lan Laem (Sornnuwatratuthit) School,
Nakhon Chai Si, Nakhon Pathom

¹สิรินดา นัดสูงวงศ์, ²สันติ ศรีสุวรรณแดง และ ³ประสงค์ ตันพิชัย

¹Sirinda Nadsoongwong, ²Sunti Srisuantang and ³Prasong Tanpichai

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education and Development Sciences Kasetsart University, Thailand

E-mail1: ¹sirinda.nsw@gmail.com, ²satsts@ku.ac.th, ³fedupst@ku.ac.th

Received July 4, 2022; Revised August 3, 2022; Accepted August 13, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทด้านภูมิปัญญาสมุนไพร อำเภอ นครชัยศรี จังหวัด นครปฐม 2) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร และ 3) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) จำนวน 43 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 4 ชนิด คือ 1) แผนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ 2) แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม 3) แบบวัดความตระหนักในการใช้สมุนไพร และ 4) แบบวัดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าพารามิเตอร์ ส่วนเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทด้านภูมิปัญญาสมุนไพร อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มี สถานที่ที่ให้ความสำคัญกับสมุนไพร คือ โรงพยาบาลแพทย์แผนไทยห้วยพลู เป็นโรงพยาบาลที่ ครอบคลุมบริการครบทุกด้าน ทั้งส่งเสริม รักษา ป้องกัน และฟื้นฟูดูแลสุขภาพในองค์รวม

2) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร ได้มีการพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน ชุมชน และโรงพยาบาล ให้ชื่อแผนกิจกรรม “แผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร”

3) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ระดับความตระหนักในการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับมาก และระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงบูรณาการ; กิจกรรมการเรียนรู้; ภูมิปัญญาสมุนไพร

Abstract

This article aimed to (1) study the context of Thai herbs in local wisdom in Nakhon Chai Si, Nakhon Pathom province; (2) develop integrated learning activities in self-care with herbal wisdom; and (3) study the results of integrated learning activities in self-care with herbal wisdom. The population of this action research was conducted with 43 students studying in an elementary school at Ban Lan Laem School. They were selected by purposive sampling. The tools for data collection were the integrated learning activity plan, knowledge measurement, awareness measurement questionnaire, and satisfaction measurement questionnaire. Data in content analysis was analyzed by parameter methods, which were mean, standard deviation, and variance. The research results were found as follows:

1. The general context of herbal wisdom had a community capital and relevant learning resources in the community about herbs.

2. The Development of integrated learning activities on self-care with herbal wisdom which learning activity plan has been developed with schools, communities, and hospitals by giving the name of the activity plan as "Integrated Learning Activity Plan on Self-Care with Herbal Wisdom."

3. The results of learning activities found that the average after participating in the activity was higher than before participating in the activity which statistically significant difference at the 0.05 level. The level of awareness of using herbs in the overall activities was at a high level. Lastly, the overall level of satisfaction in participating in the activities was at the highest level.

Keywords: integrated learning; learning activities; herbal wisdom

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการดูแลสุขภาพตนเองและคนในครอบครัว สมุนไพรเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มนุษย์ได้มีการนำมาใช้เพื่อการดูแลรักษาตั้งแต่อดีต เมื่อการแพทย์สมัยใหม่ได้เข้ามามีอิทธิพล ความนิยมในการรักษาด้วยแพทย์แผนไทยจึงลดลง ต่อมา มีข้อค้นพบว่า ยาเคมีสังเคราะห์ถึงจะมีประสิทธิภาพมากแต่ความเป็นพิษของสารเคมีก่อให้เกิดผลข้างเคียงตามมา และปัจจุบันแนวโน้มกระแสของการรักสุขภาพเป็นที่นิยมมาก จึงเป็นเหตุให้ความนิยมในการใช้สมุนไพร เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติมีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2558) การพัฒนาความรู้ด้านพืชสมุนไพรจึงเริ่มขึ้นและต่อเนื่องมาจนถึง แผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 12 (2560–2564) กล่าวถึงวิสัยทัศน์สำคัญเกี่ยวกับคนในสังคมไทยทุกคนควรมีหลักประกันที่จะดำรงชีวิตอย่างมีสุขภาวะ และเข้าถึงการบริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพแบบเสมอภาค ให้เกิดความพอเพียงทางสุขภาพ มีศักยภาพ มีการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการจัดหาสุขภาพ สามารถใช้ประโยชน์ทั้งจากภูมิปัญญาสากลและภูมิปัญญาไทยได้อย่างรู้เท่าทัน และกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาด้านการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของระบบสุขภาพ เน้นการแพทย์แผนไทย สมุนไพรและการแพทย์ทางเลือก สร้างความเข้มแข็งในการอภิบาลสุขภาพ แต่จากผลการประเมินในแต่ละยุทธศาสตร์ พบว่า ยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความเป็นจริงควรจะต้องมีการปรับตัวในการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและมีกลไกขับเคลื่อนที่เหมาะสมในการเสริมสร้างระบบการพัฒนาสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

จาก(ร่าง)แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 – 2570) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัยยังคงต้องมีการยกระดับการพัฒนา ต้องสร้างทักษะด้านอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย การเรียนรู้ในระบบยังไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต จึงต้องสร้างโอกาสให้ได้รับการพัฒนาความรู้ตามแนวพหุปัญญา เพื่อสร้างการเติบโตความคิด และการพัฒนาผู้เรียนให้ทำสิ่งใหม่ ๆ การเรียนรู้เชิงบูรณาการ จึงสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นที่การปรับกระบวนการเรียนรู้ โดยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิต และทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น การดูแลสุขภาพ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การวางแผนชีวิต รวมไปถึงการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

อำเภอนครชัยศรี เป็นอีกพื้นที่ที่มีทุนชุมชนทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย หนึ่งในนั้นได้แก่ สมุนไพร ภายในชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้านทางด้านสมุนไพร สวนสมุนไพรชุมชน โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยห้วยพลูที่ใช้สมุนไพรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหลัก และยังมีการศึกษานอก

ระบบที่มีหลักสูตรสำหรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร (ภาษิต ชนะบุญ, 2562) แต่จากการลงพื้นที่สังเกตเพื่อวิเคราะห์บริบททั่วไป พบว่า กลุ่มผู้ใช้สมุนไพรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่พบกลุ่มวัยรุ่นหรือวัยเด็กในการใช้บริการสมุนไพร ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในการนำสมุนไพรกับการดูแลตัวเองมาบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กำลังจะเป็นอนาคตของชาติ เป็นกำลังสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสมุนไพรภายในชุมชนของตนเอง

ปัจจุบันการจัดกิจกรรมเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลง จึงต้องปรับปรุงและพัฒนาวิธีการสอน รวมทั้งประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสนใจ และมีการกำหนดขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ รวมไปถึงแผนการจัดกิจกรรมให้มีความชัดเจนและเหมาะสม เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ รวมไปถึงศึกษาพัฒนาการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ ตามกับแนวคิดของทาบวา (1962) ได้กล่าวถึงการออกแบบหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดระบบของหลักสูตร 4) การจัดเรียงลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ แต่ละระบบจะมีความเชื่อมโยงกัน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4) การจัดระบบเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ และ 7) การประเมินผล

บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร เพื่อศึกษาถึงผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม สำหรับนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการสำหรับพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทด้านภูมิปัญญาสมุนไพร อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการประมวลความรู้ของมนุษย์ที่มาจาก การรับรู้และปรับใช้ องค์ความรู้ ประสบการณ์รอบตัว ผสมผสานกับประสบการณ์ในการปรับเปลี่ยนทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้มีคุณค่าสอดคล้องกับบริบทของชุมชน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและการดำเนินงานของชุมชนตามแนวทางที่ควรเป็น นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ และมีการสะสมสืบทอดกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (พรสวรรค์ มณีทอง และคณะ, 2556)

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน ในรูปแบบของทุนทางสังคมที่สืบทอดระหว่างกัน มีวิธีการถ่ายทอด 2 วิธี ได้แก่ 1) การถ่ายทอดทางตรง เป็นการบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น ใช้วิธีภาษาพูดและการเขียนลายลักษณ์อักษร 2) การถ่ายทอดทางอ้อม โดยการสอดแทรกภูมิปัญญาในรูปแบบความบันเทิงต่าง ๆ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550) ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องมีการเรียนและผู้สอน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติหรือได้รับประสบการณ์เช่นเดียวกัน (ชนาธิป พรกุล, 2544) ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนได้แก่ การนำเข้าสู่เนื้อหา รูปแบบในการถ่ายทอด สื่อการสอน วิธีการหรือกิจกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอด เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์ พงษ์ กฤษสุนทร (2557) สำหรับการประเมินผลนั้น แบ่งออกเป็นตามช่วงเวลาโครงการได้ 3 ประเภท บรรเทา มาแสง (2546) ได้แก่ 1) การประเมินผลก่อนการดำเนินงานโครงการ (Pre Evaluation) 2) การประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing or Concurrent Evaluation) 3) การประเมินผลหลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว (Post Evaluation)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สมุนไพร มนุษย์รู้จักใช้สมุนไพรมาตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งนำมาปรุงเป็นอาหารและเครื่องดื่มเครื่องยาเพื่อรักษาอาการป่วยไข้ ช่วยบำรุงฟื้นฟู ปรับสมดุลของร่างกายและจิตใจ รวมทั้งประยุกต์นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ และเนื่องจากประเทศไทยมีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นจึงเอื้อต่อการผลิตและใช้พืชสมุนไพร ปัจจุบันสมุนไพรเป็นเวชวัตถุสำคัญที่เป็นทางอาหารและยาสามัญประจำบ้าน (กองส่งเสริมแหล่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

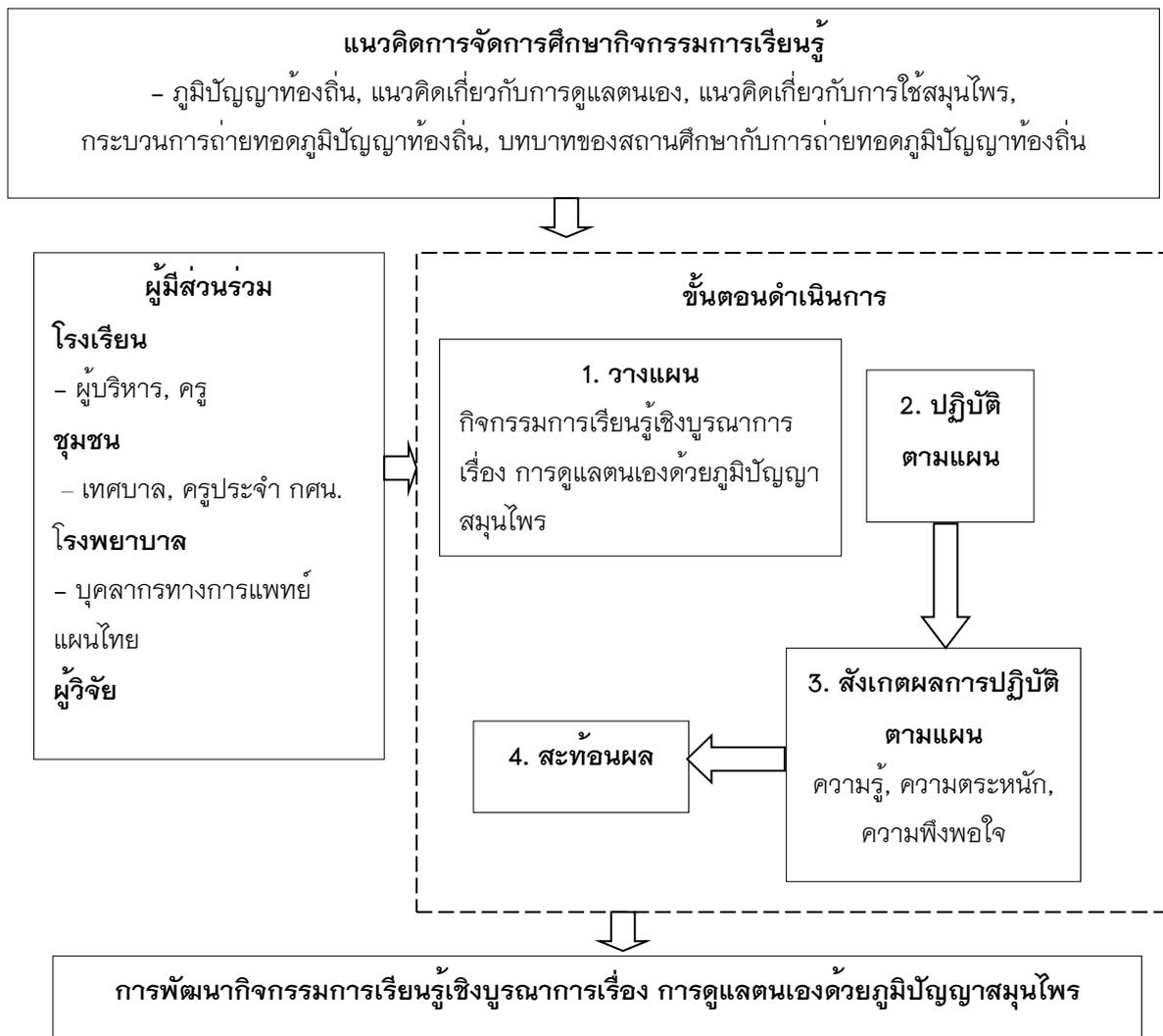
4. ทฤษฎีการดูแลตนเอง (Self-Care) อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขต่าง ๆ กับการปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มและกระทำด้วยตนเอง เป็นผู้ที่ต้องใช้ความสามารถในการกระทำที่จงใจ เป้าหมายสูงสุดของการดูแลตนเอง คือ ภาวะสุขภาพหรือความผาสุก (พารุณี วงษ์ศรี และทีปทัศน์ ชินตาปัญญากุล, 2561)

5. บทบาทของสถานศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด เป็นแหล่งเรียนรู้ และประสบการณ์แก่เยาวชนและคน

ภายในชุมชน นอกจากการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนยังสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งอื่น ๆ อีกมา เช่น วิถีชีวิตภายในชุมชน ชนบทธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่กับชุมชน และสนับสนุนในการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนให้กับเยาวชนต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) ทั้งนี้ การเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจะส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเดียวกัน เกิดจากความต้องการร่วมกันและความสมัครใจในการดำเนินการ จะทำให้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นร่วมวางแผน (Planning)

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วย ภูมิปัญญาสมุนไพรสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ร่วมกับผู้มีส่วนร่วม 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น ครูฝ่ายวิชาการ 2) ฝ่ายชุมชน ประกอบด้วย วิทยากรด้านสมุนไพร 3) ฝ่ายโรงพยาบาล ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์จาก โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์แผนไทย ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 6 คน มีประเด็นที่เตรียมไว้ ได้แก่ ชื่อแผนกิจกรรม ระยะเวลา วิทยากร สำระสำคัญ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อัดเทปเสียง บันทึกภาพ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม แบบวัดความตระหนักในการดูแลตนเองด้วยสมุนไพร และแบบวัดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา (Content Validity) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Congruence: IOC) มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67 – 1.00 จากนั้นนำเครื่องมือที่ฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดกลางบางพระ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 30 คน แล้วจึงหาคุณภาพเครื่องมือ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม เป็นรูปแบบคำถามถูก – ผิด จำนวน 25 ข้อ ค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.20 – 1.00 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80

แบบวัดความตระหนักในการดูแลตนเองด้วยสมุนไพร เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.703

และแบบวัดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.906

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นร่วมลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านลานแหลม อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 43 คน เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่การดูแลและรับผิดชอบของโรงพยาบาลห้วยพลูที่เป็นผู้มีส่วนร่วมของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงเริ่มดำเนินการปฏิบัติตามขั้นตอนคือ ทำหนังสือถึงผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายในการลงพื้นที่สำหรับดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลในชุมชน และนัดหมายกับผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น ครูฝ่ายวิชาการ 2) ฝ่ายชุมชน ประกอบด้วย วิทยากรด้านสมุนไพร 3) ฝ่ายโรงพยาบาล ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์จากโรงพยาบาลศูนย์การแพทย์แผนไทย ดำเนินการประชุมเพื่อเตรียมการก่อน

จัดกิจกรรมรวมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติการในการเรียนการสอน อาทิเช่น ขอบเขตเนื้อหา ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม สถานที่ในการจัดกิจกรรม การวัดความรู้ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ผลการปฏิบัติ (Observation)

เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการปฏิบัติตามแผน จากเครื่องมือที่ออกแบบ ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกระหว่างการจัดกิจกรรม มีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนได้แก่ 1) เริ่มทดสอบความรู้ของนักเรียนก่อนเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้แบบวัดความรู้ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม 2) ดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ณ โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม 3) ทดสอบความรู้หลังเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ประเมินความตระหนักในการใช้สมุนไพร และประเมินความพึงพอใจ ใช้เครื่องมือในการวิจัยที่ออกแบบในขั้นตอนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด 4 ประเภท วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าพารามิเตอร์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection)

ดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่มมีผู้มีส่วนร่วม 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) ฝ่ายโรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น ครูฝ่ายวิชาการ 2) ชุมชน ประกอบด้วย ปลัดเทศบาลตำบลห้วยพลูวิทยากรด้านสมุนไพร 3) ฝ่ายโรงพยาบาล ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์จากโรงพยาบาลศูนย์การแพทย์แผนไทย เพื่อสรุปผลการวิจัย และสะท้อนความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครั้งต่อไป

จากข้อมูลที่กล่าวมาสามารถสังเคราะห์เป็นแผนภาพดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า บริบทด้านภูมิปัญญาสมุนไพร อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีสถานที่ที่ให้ความสำคัญกับสมุนไพร คือ โรงพยาบาลห้วยพลู เป็นโรงพยาบาลที่ครอบคลุมบริการครบทุกด้าน ทั้งส่งเสริม รักษา ป้องกัน และฟื้นฟูดูแลสุขภาพในองค์รวม นอกจากนี้โรงพยาบาลได้ให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมากขึ้น มีการประยุกต์การรักษาแพทย์ปัจจุบันและแพทย์แผนไทยเข้าด้วยกัน มีศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแผนไทย โรงพยาบาลห้วยพลู ที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป รวมถึงมีบุคลากรทางการแพทย์ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชนที่มาเข้ารับบริการ และให้บริการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยอย่างครบวงจร เน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ได้แก่ การตรวจรักษาโรคตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย จะให้บริการตรวจคัดกรองและรักษาด้วยยาสมุนไพร พร้อมให้คำแนะนำเป็นรายบุคคล การให้บริการด้านการนวดประเภทต่าง ๆ เช่น นวดไทย รักษาหรือนวดเพื่อสุขภาพ นวดหน้าด้วยสมุนไพร การประคบสมุนไพร การอบสมุนไพร ดูแลสตรีหลังคลอด นอกจากนี้ ยังมีบริการด้านอื่น ๆ อาทิเช่น ร้านค้าสมุนไพร สำหรับให้ผู้ที่มาเข้ารับบริการได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรในราคาเยอเมยาว์ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โรงพยาบาลแพทย์แผนไทยห้วยพลู

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมจากที่ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มขึ้น ผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนาแผนดังกล่าวได้แก่ ชื่อแผนกิจกรรม ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ผู้สอนหรือผู้บรรยายในแต่ละกิจกรรม สาระสำคัญ และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลจากการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ได้มีการปรึกษา ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องและวิทยากรที่เกี่ยวข้องทุกท่านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทุกท่านมีความเห็นชอบในการใช้แผนการจัดกิจกรรมนี้ สรุปดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านลานแหลม (สรนุวัตรราษฎร์อุทิศ) อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นการพัฒนา	ตัวอย่างภาพประกอบ	ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วม
<p>1. ขอบเขตเนื้อหา</p> <p>ศึกษาแนวคิดการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จักสมุนไพร 2. สรรวจสมุนไพร 3. ทำกิน ทำใช้ สมุนไพรของเรา <p>2. วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประยุกต์ใช้ความรู้จากสมุนไพรให้เหมาะสม 2. เป็นแหล่งความรู้ในเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร 		<p>ผู้แทนในส่วนของโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยห้วยพลู กล่าวว่า “ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับแผนดังกล่าว แต่อยากจะทำให้ตรวจสอบรายชื่อสมุนไพร เพื่อวิเคราะห์ความยากง่าย และการเข้าถึงสมุนไพรของเด็ก เนื่องจากเด็กจะมีการรับรู้ไม่เหมือนผู้ใหญ่ ต้องเป็นสมุนไพรใกล้ตัวเขา เห็นว่าก่อนหน้ากิจกรรมนี้ จะมีการเกริ่นเกี่ยวกับบทบาทของสมุนไพร จึงไม่น่ามีปัญหาอะไร แต่กังวลเกี่ยวกับสมุนไพรที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นสมุนไพรที่เน้นอยู่ใกล้ตัวเด็ก และไม่ยากจนเกินไป”</p>
<p>3. วิธีการสอน</p> <p>ศึกษาจากใบความรู้ ศึกษาจากของจริง วิทยากรสนทนา ถาม-ตอบ บรรยายอภิปราย ระดมสมอง และนำเสนอหน้าชั้นเรียน</p>		<p>ครูให้ความเห็นว่า “ในส่วนของกิจกรรมและเนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้จริง แต่ทั้งนี้ต้องดูบริบทของแต่ละโรงเรียนด้วย คือ องค์ประกอบของปัจจัยต่าง รวมไปถึงนักเรียน บางกรณี หากไปเจอสถานการณ์จริง อาจจะต้องมีการปรับแผน และสามารถยืดหยุ่นตลอดเวลาปรับเปลี่ยนไปสถานการณ์เนื่องจากความพร้อมในช่วงเวลา และความสนใจมีผลต่อการเรียนรู้ จึงควรดูบริบทรอบตัวเป็นหลัก”</p>

ประเด็นการพัฒนา	ตัวอย่างภาพประกอบ	ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วม
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม		ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางศรุกรษกุมาริได้ให้ควมเห็นว่ “การกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง คิดว่ กิจกรรมบางอย่งอาจจะน้อยเกินไป เห็นควรให้นำแผนไปทดลองใช้ก่อน เพื่อให้ระยะเวลาอย่างเหมาะสมที่สุด กิจกรรมต้องครอบคลุมเวลาที่กำหนดให้ได้มากที่สุด หรือบางกรณีที่มีความรู้สำหรับเด็กมีพื้นฐานอยู่แล้ว หากกิจกรรมดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จะทำอย่างไรกับเวลาที่เหลือ เพราะกิจกรรมดังกล่าว เนื้อหาเด็กอาจจะมีความรู้มาก่อนอยู่แล้ว อาจจะต้องทดลองเสมือนจริงและปรับเวลาให้เหมาะสมมากที่สุด”

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 ความรู้ในการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร พบว่า ค่าเฉลี่ยก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยหลังเข้าร่วมกิจกรรม ($\mu = 21.63$, $\sigma = 2.63$) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ($\mu = 20.98$, $\sigma = 3.10$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การทดสอบ	μ	σ
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	20.98	3.10
หลังเข้าร่วมกิจกรรม	21.63	2.63

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความตระหนักในการใช้สมุนไพรหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ระดับความตระหนักในการใช้สมุนไพรหลังเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.88$, $\sigma = 0.40$) เมื่อจำแนกรายข้อ พบว่า นักเรียนยินดีที่จะปลูกสมุนไพรที่บ้านของตนเอง ระดับมากที่สุด ($\mu = 4.79$, $\sigma = 0.47$) รองลงมาได้แก่ ถ้ามีโอกาส นักเรียนอยากเรียนรู้เรื่องสมุนไพร ($\mu = 4.74$, $\sigma = 0.73$) และนักเรียนคิดว่าควรให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรให้แก่คนในชุมชน ($\mu = 4.72$, $\sigma = 0.63$) ตามลำดับ และ

นักเรียนมีความกังวลระดับน้อย ถ้าต้องมีการใช้สุมุไพร ($\mu = 1.86$, $\sigma = 0.99$) เนื่องจากสุมุไพร เป็นสิ่งปลอดภัยเพราะมาจากธรรมชาติ (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความตระหนักในการใช้สุมุไพร

รายการประเมิน	ความตระหนักในการใช้สุมุไพร		
	μ	σ	แปลผล
1. ยินดีที่จะปลูกสุมุไพรที่บ้านของฉันทัน	4.79	0.47	มากที่สุด
2. ยินดีที่จะใช้สุมุไพรตามคำแนะนำของคุณครู	4.65	0.61	มากที่สุด
3. มีความกังวลเกี่ยวกับสุมุไพรในชุมชนจะสูญหาย	2.35	1.20	น้อย
4. ถ้ามีโอกาส อยากเรียนรู้เรื่องสุมุไพร	4.74	0.73	มากที่สุด
5. อยากให้โรงเรียนของฉันทันจัดการสอนเรื่องสุมุไพร	4.30	0.80	มากที่สุด
6. คิดว่าควรให้ความรู้เกี่ยวกับสุมุไพรให้แก่คนในชุมชน	4.72	0.63	มากที่สุด
7. คิดว่าควรมีการรณรงค์ให้คนในชุมชนปลูกสุมุไพรมากขึ้น	4.47	0.67	มากที่สุด
8. ถ้ามีโอกาส อยากจะเป็นผู้พูดสุมุไพร เชิญชวนให้คนในชุมชนหันมาใช้สุมุไพร	3.65	0.95	มาก
9. ถ้ามีโอกาส อยากช่วยรณรงค์การใช้สุมุไพรในชุมชน	4.21	0.91	มากที่สุด
10. รู้สึกกังวลเมื่อมีการใช้สุมุไพรในการรักษา	2.37	1.20	น้อย
11. ถ้ามีกิจกรรมเกี่ยวกับสุมุไพร อยากเข้าร่วมกิจกรรมเสมอ	4.40	0.76	มากที่สุด
12. ภูมิใจที่ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสุมุไพร	4.44	0.70	มากที่สุด
13. ภูมิใจที่ชุมชนของฉันทันมีรพ.ศูนย์การแพทย์แผนไทยห้วยพลู	4.28	0.98	มากที่สุด
14. คิดว่าการใช้สุมุไพรเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้	4.33	0.99	มากที่สุด
15. อยากเห็นคนในชุมชนมีการใช้สุมุไพรมากขึ้น	4.44	0.91	มากที่สุด
16. คิดว่าสุมุไพรเป็นเรื่องที่ทุกคนเข้าถึงได้	3.98	1.01	มาก
17. มีความกังวล ถ้าต้องมีการใช้สุมุไพร	1.86	0.99	น้อย
18. มีความกังวลว่า เพื่อนจะราคาญเมื่อฉันทันชักชวนให้มาเรียนรู้เรื่องสุมุไพร	2.19	0.93	น้อย
19. ถึงแม้ว่าเพื่อนจะราคาญ ก็ยินดีที่จะชักชวนเพื่อนมาเรียนรู้เรื่องสุมุไพร	3.07	1.24	ปานกลาง
20. ยินดีที่จะนำความรู้เรื่องสุมุไพรไปแนะนำให้กับครอบครัว	4.30	0.89	มากที่สุด
รวม	3.88	0.40	มาก

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า โดยรวมผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.56$, $\sigma = 0.52$) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า ความสนุกสนานของกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.77$, $\sigma = 0.53$) รองลงมาได้แก่ เนื้อหาสาระของกิจกรรม

($\mu = 4.65$, $\sigma = 0.61$) เอกสารประกอบที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ($\mu = 4.65$, $\sigma = 0.53$) และความสามารถในการจัดกิจกรรมของวิทยากร ($\mu = 4.63$, $\sigma = 0.58$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจหลังเข้าร่วมกิจกรรม

รายการประเมิน	ความพึงพอใจ		
	μ	σ	แปลผล
1. ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม	4.56	0.73	มากที่สุด
2. ความสามารถในการจัดกิจกรรมของวิทยากร	4.63	0.58	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระของกิจกรรม	4.65	0.61	มากที่สุด
4. ความสนุกสนานของกิจกรรม	4.77	0.53	มากที่สุด
5. ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.44	0.77	มากที่สุด
6. เอกสารประกอบที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.65	0.53	มากที่สุด
7. สื่อที่ใช้ในการประกอบกิจกรรม เช่น สไลด์ วิดีโอ มีความน่าสนใจ	4.49	0.70	มากที่สุด
8. ช่องทางออนไลน์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.42	0.82	มากที่สุด
9. การดูแลเอาใจใส่ในการจัดกิจกรรม	4.51	0.74	มากที่สุด
10. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.47	0.70	มากที่สุด
รวม	4.56	0.52	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร พบว่า จากความร่วมมือร่วมของทุกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่าง สถานศึกษา ชุมชน และโรงพยาบาล ในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อพัฒนาการกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับชุมชน และสามารถนำไปใช้ได้จริงมากที่สุด เริ่มจากการร่วมกันตั้งชื่อกิจกรรมและผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายเห็นชอบกับชื่อ “แผนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร” มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการนำสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ในการดูแลตนเองเบื้องต้น และร่วมกันพิจารณาถึงการกำหนดขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ รวมไปถึงแผนการจัดกิจกรรม จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ และความจำเป็นในชุมชน รวมไปถึงศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ หลังจากนั้น กำหนดจุดประสงค์ของการศึกษาอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นแรกเป็นหลักในการพิจารณา แล้วจึงคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน จัดระเบียบ ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมา และคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ อาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนแบบต่าง ๆ

เป็นแนวทาง แนวทางดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับแนวคิดของทาบา (1962) ว่าด้วยรูปแบบการออกแบบหลักสูตรแบ่งออกเป็น 4 ระบบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดระบบหรือรูปแบบของหลักสูตร 4) ขอบเขตและการจัดเรียงลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ แต่ละระบบมีความเชื่อมโยงกัน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4) การจัดระบบเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ 7) การประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ว่าบรรลุหรือไม่ และสอดคล้องกับ เดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์พัญญู กฤษสุนทร (2557) ที่ได้แนะนำและอธิบายถึงขั้นตอนในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้ผล คือ การนำเข้าสู่เนื้อหา รูปแบบในการถ่ายทอด สื่อการสอน วิธีการหรือ กิจกรรมที่ใช้ในการถ่ายทอด เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้เรียน จะต้องมีการยืดหยุ่น และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมต่อสถานการณ์จริงตลอดเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการประเมินโดยการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำแบบทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม การสังเกตการณ์ถึงความเหมาะสมของกระบวนการที่คาดว่าจะนำมาใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรม และการประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่ได้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีการเปรียบเทียบผลโดยใช้เครื่องมือในการวิจัยระหว่างก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จจะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อมูลของบรรเทิง มาแสง (2546) ที่ได้อธิบายถึงการประเมินผลโครงการ โดยแบ่งออกเป็นตามช่วงเวลาโครงการได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) การประเมินผลก่อนการ ดำเนินงานโครงการ (Pre Evaluation) 2) การประเมินผลระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing or Concurrent Evaluation) 3) การประเมินผลหลังจากที่โครงการสิ้นสุดแล้ว (Post Evaluation) และสอดคล้องกับไทเลอร์ (1969) ที่อธิบายถึงการประเมินผลแผนกิจกรรม แบ่งประเภทการประเมินผลตามช่วงเวลาเป็น 6 ส่วน คือ การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives) การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluation the Learning Plan) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guide Program Development) การประเมินผลเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluating Program Implement) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcomes of an Educational Program) การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างการวิจัยและการประเมินผล

2. ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพร พบว่า กิจกรรมดังกล่าวเกิดจากการพัฒนาร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน และโรงพยาบาล สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยด้านความรู้หลังเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับ อภิเดช ช่างชัย (2560) ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต

กำแพงแสน แล้วผลการจัดกิจกรรมดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรพบว่า เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยหลังเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่มากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการความร่วมมือ รูปแบบวิธีการสอน และเนื้อหาต่าง ๆ มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมาบรรยายเพื่อให้ความรู้และมุมมองจากประสบการณ์จริง ทำให้เกิดความหลากหลายของเนื้อหา ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีขึ้น รวมไปถึงการฝึกการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ รอบตัวอย่างต่อเนื่องของโคลบ (1984) ได้เสนอถึงวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นวงจรของการเรียนรู้ที่ได้รับทั้งความรู้ ทักษะ และทักษะ จะอยู่ในกระบวนการ 4 องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ได้แก่ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม การสังเกตอย่างไตร่ตรอง มโนทัศน์เชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ เป็นการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกด้าน และควรมีพัฒนาการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร และนอกจากนี้ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรื่องการดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนมีคะแนนความรู้เรื่อง การดูแลตนเองด้วยภูมิปัญญาสมุนไพรหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ เป็นแนวทางการพัฒนาแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้วยหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

สรุป

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการ เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาที่ผ่านความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่ที่ความร่วมมือในชุมชนจะนำไปสู่การสร้างผลงานร่วมกันได้สำเร็จ มีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 วางแผน (Planning) ปรึกษากับผู้มีส่วนร่วม นัดหมาย และเริ่มการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 รวมลงมือ

ปฏิบัติการตามแผน (Action) เลือกกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการประชุมกับผู้มีส่วนร่วมเพื่อเตรียมการก่อน จัดกิจกรรมรวม ขั้นที่ 3 สังเกตผลการปฏิบัติ (Observation) เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างการปฏิบัติตาม แผนจากเครื่องมือที่ออกแบบ ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกระหว่างการจัดกิจกรรม ขั้นที่ 4 สะท้อนผล (Reflection) ดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วมและสะท้อนความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการความร่วมมือ พบว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมมีความหลากหลาย และได้คำแนะนำนำไปสู่การแก้ไขที่เหมาะสมผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจที่เข้าร่วมกิจกรรม และสามารถทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจได้ดี ควรนำแนวทางการพัฒนาการศึกษาด้านสมุนไพรมุ่งไปต่อยอดและขยายผลกับโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำแนวทางในการพัฒนาการศึกษาระบบบูรณาการไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560–2564)*. สืบค้นจาก

<http://doh.hpc.go.th/data/HL/nationalHealthDevelopment12.pdf>

กองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *เส้นทางสนุก...เรื่องสมุนไพร*

และการแพทย์แผนไทย. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ชนาธิป พรกุล. (2544.) *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชวิทย์ นิลวรรณ และทิพย์พญู กฤษสุนทร. (2557). *กระบวนการและกลยุทธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญา*

ท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่(รายงานวิจัย).

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

บรรเทิง มาแสง. (2546). *การติดตามและประเมินผลโครงการ*. กรุงเทพฯ: กองประเมินผล สำนักงาน

เศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

พรสวรรค์ มณีทอง และคณะ. (2556). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้าน
วงสะล้อ ซอ ซึง. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 7(1), 34-39.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550.) *ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ.*

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พารุณี วงษ์ศรี และทีปทัศน์ ชินตาปัญญากุล. (2561). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีไอเริ่มกับการดูแลและการ
ให้คำแนะนำผู้ป่วยที่มีภาวะหัวใจล้มเหลว. วารสารพยาบาลตำรวจ, 10(1), 212-213.

ภาษิต ชนะบุญ. (2562). ปลัดเทศบาลตำบลห้วยพลู. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2558). *เส้นทางพัฒนาสมุนไพรไทยสู่ความยั่งยืน.* กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *หนังสือวิชาเลือกสาระการ*

พัฒนาสังคม รายวิชา สค 03045 วิถีชุมชน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *(ร่าง)แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*

แห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 -2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ.

อภิเดช ช่างชัย. (2560). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:*

กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน(วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Kolb. (1984). *Experiential Learning.* New Jersey: A Simon & Schuster Company.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice.* New York: Holt, Rinehart &
Winston.

Tyler, R.W. (1969). *Educational Evaluation: New Roles, New Means.* Chicago: University of
Chicago Press.